

## V I Lenin

# Meningsskiljaktigheter i den europeiska arbetarrörelsen

## I

De grundläggande taktiska meningsskiljaktigheterna i den moderna arbetarrörelsen i Europa och Amerika gäller kampen mot två stora riktningar, som avviker från marxismen, vilken faktiskt blivit den dominerande teorin i denna rörelse. Dessa två riktningar är revisionismen (opportunist, reformism) och anarkismen (anarkosyndikalism, anarkosocialism). Båda dessa avvikelser från den i arbetarrörelsen dominerande marxistiska teorin och marxistiska taktiken kan iaktas i olika former och olika schatteringar i alla civiliserade länder under den massomfattande arbetarrörelsens mer än femtioåriga historia.

Enbart detta faktum visar, att dessa avvikelser inte kan förklaras med tillfälligheter eller med enskilda personers eller gruppers misstag eller ens med inflytande från nationella särigheter eller traditioner osv. Det måste finnas djupare orsaker, som har sina rötter i det ekonomiska systemet och i karaktären hos alla kapitalistiska länders utveckling och som ständigt ger upphov till dessa avvikelser. Den holländske marxisten Anton Pannekoeks förra året utgivna lilla skrift "De taktiska meningsskiljaktigheterna i arbetarrörelsen" (Anton Pannekoek: Die taktischen Differenzen in der Arbeiterbewegung, Hamburg, Erdmann Dubber, 1909) är ett intressant försök att vetenskapligt undersöka dessa orsaker. I det följande skall vi låta läsaren ta del av Pannekoeks slutsatser, som måste anses vara helt riktiga.

En av de djupaste orsakerna till de periodiska meningsskiljaktigheterna om taktiken är arbetarrörelsens egen tillväxt. Om denna rörelse inte mäts med något slags fantastiskt ideal som måttstock utan betraktas som en praktisk rörelse av vanliga människor, så blir det klart att indragandet av ständigt nya "rekryter", indragandet av nya skikt av de arbetande massorna oundvikligt måste ledsagas av vacklan på teorins och taktikens område, upprepning av gamla misstag, temporär återgång till föråldrade åsikter och till föråldrade metoder osv. För rekryternas "utbildning" använder arbetarrörelsen i varje land periodvis större eller mindre mängd energi, uppmärksamhet och tid.

Vidare. Kapitalismen utvecklas inte lika snabbt i olika länder och inom olika områden av folkhushållet. Arbetarklassen och dess ideologer tillägnar sig marxismen lättast, snabbast, fullständigast och solidast där storindustrin är mest utvecklad. Efterblivna eller i sin utveckling eftersläpande ekonomiska förhållanden leder ständigt till att det dyker upp anhängare till arbetarrörelsen, vilka endast tillägnar sig vissa sidor av marxismen, endast enskilda delar av den nya världsåskådningen eller enskilda paroller och krav, eftersom de är oförmögna att beslutsamt bryta med alla traditioner från den borgerliga världsåskådningen i allmänhet och den borgerligt demokratiska världsåskådningen i synnerhet.

En ständig källa till meningsskiljaktigheter är vidare den dialektiska karaktären hos samhällsutvecklingen, som försiggår i motsättningar och genom motsättningar. Kapitalismen är progressiv, ty den krossar de gamla produktionsätten och utvecklar produktivkrafterna, men samtidigt hämmar den på en viss nivå av sin utveckling produktivkrafternas tillväxt. Den utvecklar, organiserar och disciplinerar arbetarna – och den håller dem nere, förtrycker dem och leder till degeneration, elände osv. Kapitalismen frambringar själv sin egen dödgrävare, skapar själv elementen till ett nytt system, men om inte ett "språng" inträffar, förändrar inte dessa enskilda element någonting i det allmänna samläget och berör inte kapitalets herravälde. Som den dialektiska materialismens teori förmår marxismen fatta dessa motsättningar i det levande livet, i kapitalismens och arbetarrörelsens levande historia. Men det är självklart att massorna lär sig av livet och inte av böcker, och därför överdriver ständigt enskilda personer eller grupper än det ena, än det andra draget i den kapitalistiska utvecklingen, än den ena, än

den andra "lärdomen" av denna utveckling och upphöjer dem till en ensidig teori, till ett ensidigt taktiksystem.

Borgerliga ideologer, liberaler och demokrater, förstår inte marxismen, förstår inte den moderna arbetarrörelsen och hoppar därför ständigt från den ena meningslösa ytterligheten till den andra. Än förklarar de saken med att illasinnade människor "hetsar" klass mot klass, än tröstar de sig med att arbetarpartiet är ett "fredligt reformparti". Som en direkt produkt av denna borgerliga världsåskådning och dess inflytande måste man betrakta både anarkosyndikalismen och reformismen, vilka klamrar sig fast vid en sida av arbetarrörelsen, upphöjer ensidigheten till teori och förklarar att tendenser eller drag i denna rörelse, vilka utgör en specifik säregenhet för den ena eller andra perioden, för de ena eller andra betingelserna för arbetarklassens verksamhet, ömsesidigt utesluter varandra. Men det verkliga livet, den verkliga historien *innesluter* i sig dessa olika tendenser, på samma sätt som livet och utvecklingen i naturen i sig innesluter såväl en långsam evolution som snabba språng, avbrott i kontinuiteten.

Alla resonemang om "språng" och om arbetarrörelsens principiella motsatsställning till hela det gamla samhället betraktas av revisionisterna som fraser. De anser att reformer innebär att socialismen delvis förverkligats. Anarkosyndikalisten avvisar "arbetet i smått" och i synnerhet att parlamentstribunen utnyttjas. I verkligheten innebär denna sistnämnda taktik att man skall invänta "stora dagar" och är oförmögen att samla de krafter som skapar stora händelser. Både de förra och de senare bromsar det viktigaste, det mest aktuella arbetet: arbetarnas sammanlutning i stora, starka, väl fungerande organisationer, som kan fungera bra under *alla* förhållanden, är genomsyrade av klasskampanda, är klart medvetna om sina mål och fostrade i en verkligt marxistisk världsåskådning.

Här tillåter vi oss att avvika litet från ämnet och anmärker i förbigående för att undvika eventuella missförstånd, att Pannekoek illustrerar sin analys *uteslutande* med exempel ur den västeuropeiska historien, särskilt Tysklands och Frankrikes historia, och *helt* bortser från Ryssland. Om det ibland verkar som om han anspelar på Ryssland, så beror detta endast på att de grundläggande tendenser, som ger upphov till bestämda avvikelser från den marxistiska taktiken, framträder också i vårt land, trots den oerhörda skillnad i fråga om kultur, levnads-sätt, historia och ekonomi, som existerar mellan Ryssland och väst.

En ytterst viktig orsak till meningsskiljaktigheter mellan dem som deltar i arbetarrörelsen är slutligen förändringar i den taktik, som de härskande klasserna i allmänhet och bourgeoisin i synnerhet tillämpar. Om bourgeoisins taktik alltid vore likadan eller åtminstone alltid likartad, skulle arbetarklassen snabbt lära sig att möta den med en likadan eller likartad taktik. Men i verkligheten utformar bourgeoisin i alla länder oundvikligt två styrelsesystem, två metoder för att förfäkta sina intressen och försvara sitt herravälde, varvid dessa två metoder än avlöser varandra, än flätas ihop till olika kombinationer. Den första är våldsmetoden, metoden att vägra varje eftergift åt arbetarrörelsen, metoden att stödja alla gamla och föråldrade institutioner, metoden att oförsonligt avböja reformer. Sådan är den konservativa politikens väsen, en politik som i Västeuropa alltmer upphör att vara de jordägande klassernas politik och alltmer blir en av varianterna i bourgeoisins politik överhuvudtaget. Den andra metoden är "liberalismens" metod, åtgärder som går ut på att utveckla de politiska rättigheterna, går ut på reformer, eftergifter osv.

Bourgeoisin övergår från den ena metoden till den andra inte på grund av enskilda personers onda avsikt och inte på grund av någon tillfällighet, utan till följd av den grundläggande motsättningen i dess egen ställning. Ett normalt kapitalistiskt samhälle kan inte utvecklas framgångsrikt utan ett fast etablerat representationssystem och utan vissa politiska rättigheter för befolkningen, som självfallet också ställer relativt höga krav i "kulturellt" avseende. Dessa

krav på ett visst minimum av kultur framkallas av villkoren för själva det kapitalistiska produktionssättet med dess höga teknik, komplicerade karaktär, smidighet; rörlighet, snabba utveckling av världskonkurrensen osv. Vacklan i bourgeoisins taktik, övergång från våldssystemet till ett system av skenbara eftergifter är till följd därav utmärkande för alla europeiska länders historia under det senaste halvsekle, varvid olika länder under bestämda perioder företrädesvis tillämpar den ena eller andra metoden. Så till exempel var Storbritannien på 1860- och 1870-talet den ”liberala” borgerliga politikens klassiska land, medan Tyskland på 1870- och 1880-talet höll sig till våldsmetoden osv.

Då denna metod härskade i Tyskland, var tillväxten av anarkosyndikalismen eller, som den då hette, anarkismen inom arbetarrörelsen (”de unga” i början av 1890-talet, Johann Most i början av 1880-talet) det ensidiga ekot av detta borgerliga styrelsesystem. Då vändningen till ”eftergifter” inträdde år 1890, visade sig denna vändning liksom alltid vara ännu farligare för arbetarrörelsen därför att den utlöste ett lika ensidigt eko av det borgerliga ”reformväsendet”: opportunisten i arbetarrörelsen. ”Det positiva, reella syftet med bourgeoisins liberala politik är”, säger Pannekoek, ”att vilseleda arbetarna, splittra deras led, förvandla deras politik till ett vanmägtigt bihang till det vanmäktiga, ständigt vanmäktiga och efemära skenreformväsendet.”

Inte sällan når bourgeoisin för en viss tid sina syften genom en ”liberal” politik, vilken såsom Pannekoek riktigt anmärker är en ”slugare” politik. En del av arbetarna, en del av deras representanter låter sig understundom luras av de skenbara eftergifterna. Revisionisterna förklarar att läran om klasskampen är ”föråldrad” eller börjar bedriva en politik, som i verkligheten innebär att klasskampen förnekas. Den borgerliga taktikens sicksackvägar har till följd att revisionismen inom arbetarrörelsen stärks och stegrar inte sällan meningsskiljaktigheterna inom den till direkt splittring.

Alla orsaker av nämnda slag framkallar meningsskiljaktigheter om taktiken inom arbetarrörelsen, inom proletariats led. Men det finns inte och kan inte finnas någon kinesisk mur mellan proletariatet och de till de gränsande skikten av småbourgeoisin, bönderna inbegripna. Det är klart att enskilda personers, grupper och skikts övergång från småbourgeoisin till proletariatet i sin tur måste framkalla vacklan i proletariatets taktik. Erfarenheten från arbetarrörelsen i olika länder hjälper oss att med ledning av praktikens konkreta frågor förstå den marxistiska taktikens väsen, den hjälper de yngre länderna att klarare urskilja den verkliga klassbetydelsen i avvikelser från marxismen och att med större framgång bekämpa dessa avvikelser.

*Zvezda* nr 1, den 16 december 1910

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 20, s 62-69